

C. Gerretson, *Verzamelde Werken*, I-VI, G. Puchinger, ed. (Baarn: Bosch en Keuning, 1973-1976, de delen I-V f 39,50, VI f 42,50).

Deze uitgave met financiële steun van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk is verzorgd door dr. G. Puchinger, die, vermeldt de achterzijde van de titelpagina, Gerretsons verzamelde werken heeft 'bijeengebracht'. Het initiatief tot deze uitgave verdient grote waardering. Dat het kon worden uitgevoerd mag worden gezien als de erkenning van Gerretsons betekenis voor de Nederlandse literatuur, voor de geschiedbeoefening, op het terrein van de politiek en als leermeester van Indische bestuursambtenaren. Als de dichter Geerten Gossaert is die erkenning hem al vroeg ten deel gevallen. Met zijn in 1911 door zijn vriend P. N. van Eyck, met Geerten Gosseart behorende tot de romantische dichters uit het begin van deze eeuw, uitgegeven en dertien maal herdrukte bundel *Experimenten* heeft hij zich een grote naam verworven. Als redacteur van letterkundige tijdschriften en auteur van literaire essays nam hij onder de vaderlandse schrijvers en critici reeds in de jaren rond de eerste wereldoorlog een vooraanstaande plaats in. De *Essays* werden in 1947 gebundeld. Uit het tweede decennium van deze eeuw dateren ook zijn eerste artikelen over staatkundige onderwerpen en zijn historische verhandelingen. Toen de maatschappij-wetenschap nog in haar kinderschoenen stond gaf hij zijn visie op mens en samenleving in zijn *Prolegomena der sociologie* uit 1912. Als historicus voelde Gerretson zich vooral aangetrokken tot de periode van het Verenigd Koninkrijk. De figuur van Groen van Prinsterer met wie hij zich nauw verwant wist, heeft hem sterk geboid. Hij volgde Groen in diens staatkundige richting en stond als nazaat van het Réveil en weinig dogmatisch, sterk individualistisch denker dicht bij de christelijk-historischen dan de anti-revolutionairen. De koloniale geschiedenis had blijkens zijn artikelen over de Indische politiek al vroeg zijn belangstelling. Hij heeft tijdens zijn hoogleraarschap zijn historische arbeid in hoofdzaak op dit gebied geconcentreerd.

Als ijveraar van de Groot-Nederlandse gedachte en later als hartstochtelijk verdediger van de rijkseenheid heeft Gerretson naast bewondering veel weerstand opgeroepen. Min of meer geldt van hem zelf wat hij eens over Bilderdijk schreef dat 'een bespreking van deze figuur nog steeds de geesten in beroering vermag te brengen'. Na de oorlog heeft Gerretson de scherpte van zijn pen aangewend ter bestrijding van het door hem verafschuwde Indonesië-beleid. Zijn talloze, vaak meer van spitsvondigheid dan van werkelijkheidszin getuigende artikelen maakten hem in de ogen der regering tot de 'extremist der oppositie'. Van 1950 tot kort voor zijn overlijden heeft Gerretson in de *Telegraaf* politieke gebeuren met kritisch commentaar begeleid en ook een aantal belangwekkende historische schetsen gepubliceerd. Het zijn in hoofdzaak deze artikelen die, geselecteerd door dr. A. J. M. Goedemans en G. Puchinger onder de goed gekozen titel *Gerretson de strijdbare* enkele jaren geleden opnieuw zijn uitgegeven.

Op grond van zijn uitgebreide kennis van Gerretsons geschriften en omdat hij beschikte over diens persoonlijk archief was dr. Puchinger de aangewezen man voor de verzorging van de uitgave van Gerretsons oeuvre. Bovendien was deze taak in hem toevertrouwd aan een historicus, die als leerling en toegewijde medewerker lange jaren met Gerretson had verkeerd en van wie mocht worden verwacht dat hij er naar zou streven zijn leermeester met de heruitgave van zijn werken eer aan te doen. Helaas moet worden geconstateerd dat de bewerker hier in menig opzicht is te kort geschoten. Voor een uitgave als deze is een zo volledig mogelijke bibliografie onontbeerlijk. Puchinger heeft gebruik kunnen maken van de proeve van een Gerretson-bibliografie die F. J. J. Besier in 1950 heeft samengesteld; de jaren daarna, waarin de stroom van kleinere en grotere publikaties heeft aangehouden,

RECENSIES

kwamen voor zijn rekening. De samensteller heeft ons een bibliografie evenwel onthouden. Dit is te meer te betreuren omdat nu het instrument ontbreekt om vast te stellen wat wel en wat niet in de *Verzamelde Werken* werd opgenomen. De uitgave is bovendien niet met een verantwoording ingeleid zodat vragen waarom dit wel en dat niet werd opgenomen onbeantwoord blijven. Dat laatste is niet weinig. Het dichtwerk ontbreekt in zijn geheel; het grote werk over de geschiedenis van de 'Koninklijke' eveneens. We missen ook de *Prolegomena der sociologie*. Voor de kennis van Gerretsons staatkundige beginselen is zijn bijdrage over de 'Historische richting' in de bundel *Principiële Staatskunde* die in 1938 verscheen onder redactie van C. W. de Vries, zó belangrijk dat dit opstel mijns inziens niet had mogen ontbreken. Gerretsons tegenstrijdigheden en onberekenbaarheid, zijn zucht om op het politieke gebeuren invloed uit te oefenen en zijn ideeën uit te dragen kwamen tot uiting in de vreemde verscheidenheid van de gezelschappen waarin hij zich begaf en de uiteenlopende richtingen waaraan hij zich schijnbaar conformeerde. Een treffende illustratie hiervan is zijn *Charter van het Nederlandsch volksfascisme*, dat eveneens niet werd opgenomen. Dit is ook het geval met zijn interessante artikel in *Leiding* (1931) over 'De triomf der Belgische diplomatie' en de brochure *Koninklijk kabinet of dictatuur* uit 1934. Er zijn veel meer van Gerretsons verspreide geschriften, artikelen en brochures te vermelden, die in de *Verzamelde Werken* niet worden aangetroffen en die de vraag doen rijzen welke criteria de samensteller bij zijn keuze heeft gehanteerd. Wanneer naast het ontbreken van een verantwoording en een bibliografie nog moet worden geconstateerd dat hij heeft nagelaten de uitgave van een of meer registers te voorzien, dan lijkt aan teleurstelling bij hen, die zich over de verschijning van Gerretsons werken hadden verheugd, de maat wel vol.

S. L. van der Wal